

Inleiding

In 1873 werd de Holland-Amerika lijn geopend en ontstond er voor stoomschepen een rechtstreekse verbinding tussen beide landen. Culturele relaties tussen Amerika en de Lage Landen bestonden al veel langer. Vanaf het einde van de achttiende eeuw was er een drukke uitwisseling van contacten tussen Nederland, België en de Verenigde Staten van Amerika. Geleerden, kunstenaars, handelaren, toeristen en emigranten maakten de Atlantische oversteek en er ontstond een levendig verkeer van personen, goederen en ideeën tussen beide continenten. Politieke revoluties inspireerden elkaar over en weer en economieën raakten met elkaar verbonden. Grote hoeveelheden katoen, stoommachines en ook kunstcollecties werden verscheept naar de andere kant van de oceaan. Amerika sprak tot de verbeelding van schrijvers, kunstenaars, avonturiers en het grote publiek. Tegelijkertijd vormde Nederland aan het einde van de eeuw een inspiratiebron voor de Amerikanen, op zoek naar een democratisch verleden: de tijd van ‘Holland Mania’ brak aan.

Hoe werd Amerika in de negentiende eeuw verbeeld en beschreven in kunst, literatuur, wetenschap en in de populaire cultuur van de Lage Landen? Op welke wijze was Amerika een bron van inspiratie voor politici, kunstenaars en wetenschappers? Welke negentiende-eeuwse visies op politiek, religie, natuur en cultuur en daaraan verbonden ideologieën raken aan deze trans-Atlantische relatie? Verschillende kunsthistorici, literatuurwetenschappers en historici reflecteerden op deze vragen op het jaarlijkse congres van de Werkgroep De Negentiende Eeuw op vrijdag 11 december 2015 te Amsterdam.

Dit themanummer van *De Negentiende Eeuw* laat een aantal sprekers van het congres aan het woord die deze kwesties via *case studies* aan de orde stellen. Sommige artikelen hebben een persoonlijke invalshoek: Leen Dresden bijvoorbeeld schrijft over de auteur en natuurbeschermer Jac. P. Thijsse en zijn omgang met het werk van drie Amerikaanse natuurschrijvers, Burroughs, Thoreau en Thompson, die rond 1900 in de Verenigde Staten veel gelezen werden. Thijsse was enthousiast over hen en schreef bevolgen over hun teksten, maar tevens probeerde hij elementen uit hun werk in de Nederlandse natuurbescherming te implementeren. Jenny Reynaerts onderzoekt in haar artikel de bijzondere positie van de schilder Alexander Wüst, die in beide continenten actief was en zich zowel verhiel tot de tradities van de Amerikaanse schilderkunst als die van zijn geboorteland Nederland en zijn latere woonplaats

Antwerpen. Ook is er in dit Amerikanummer aandacht voor Thomas Edison, de Amerikaan die vanaf 1877 bij het grote publiek bekend werd door de uitvinding van de fonograaf, de gloeilamp en de kinetoscoop. Het artikel van Robert Verhoogt onderzoekt de Nederlandse beeldvorming rond Edison aan de hand van krantenartikelen die de laatste decennia van de negentiende eeuw in Nederland verschenen.

Josephina de Fouw beschrijft en duidt in haar artikel het interieur van een koopmanswoning in Dordrecht naar aanleiding van een bijzonder bovendeurstuk dat de Dordtse suikerraffinadeur Jan Rens Jansz. (1726-1798) voor dit huis liet maken. Dit stuk was een uitbeelding van het ‘tractaat van vriendschap en commercie’, dat in 1782 werd getekend tussen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika. De Nederlandse bijdrage aan de Wereldtentoonstelling van 1876 in Philadelphia is het onderwerp van het laatste artikel van dit nummer, geschreven door Lieske Tibbe. Zij laat zien dat de Nederlandse inzending – die voornamelijk uit kunstwerken bestond – hand in hand ging met het beeld dat de Amerikanen van Nederland hadden als een vreedzame, democratische samenleving, nog nauwelijks door moderne commercie aangetast.

Het nummer over de Nieuwe Wereld vormt de opmaat naar een nieuw tijdperk: vanaf 2017 zal dit tijdschrift een ruimere periode beslaan, van 1780 tot 1940. Deze uitbreiding zal gepaard gaan met een nieuwe vormgeving en een nieuwe naam: *De Moderne Tijd. Nederland en Vlaanderen, 1780-1940*. We hopen onze abonnees in het nieuwe jaar te blijven trakteren op verrassende, vernieuwende en interessante artikelen van jonge en gevestigde onderzoekers op het gebied van kunst, literatuur, muziek, geschiedenis, politiek in de lange negentiende eeuw.

De redactie neemt met de jaarwisseling afscheid van haar zeer gewaardeerde lid Mary Kemperink. We danken haar zeer hartelijk voor haar tomeloze inzet van vele jaren en haar waardevolle inhoudelijke bijdragen aan het tijdschrift. Met plezier stellen we literatuurwetenschapper Tom Sintobin als nieuw redactielid aan u voor. We verheugen ons op zijn komst.

Namens de redactie,
Janneke Weijermars